

50 onns Colonna d'agid Sedrun-Tujetsch

Retscha davon da seniester: Gian Riedi, Dario Loretz, Mauro Loretz, Andreas Monn, Giancarlo Hendry, Sandro Muscas, Boris Giger, Andreas Fischbacher.

Retscha enamiez: Silvio Decurtins, Simon Decurtins, Bruno Honegger, Franz Loretz, Vitus Lutz, Rafael Loretz.

Retscha davos: Aldo Berther, Andy Müller, Severino Solèr, Wendelin Wieland, Clau Berther, Adrian Deragisch, Gian-Reto Nufer, Benjamin Lutz.

Silla foto mauncan: Iso Giossi, Pius Berther, Toni Cathomas, Ursin Schmid.

1967 – 2017

Patratgs dil president e cau dalla colonna d'agid

Seit der Gründung der organisierten Bergrettung hat sich in den letzten 50 Jahren das Anforderungsprofil einer Rettungsstation enorm verändert. Vor allem in den letzten Jahren entstehen viele neue Extremsportarten im Outdoor-Bereich, welche das Rettungswesen immer wieder vor neue Herausforderungen stellt. Auch die moderne Kommunikation hat das Freizeitverhalten der Menschen stark beeinflusst.

All diese Aufgaben können trotz moderner professioneller Luftrettung nicht ohne die lokalen Rettungsstationen der Alpinen Rettung, welche im Miliz-System organisiert sind, bewältigt werden. Vor allem bei widrigen Wetterverhältnissen, bei vermissten Personen oder Lawinenunfällen ist man auf den Manpower der Bergretter mit

den Ortskenntnissen und der bergtechnischen Erfahrungen angewiesen. So verfügt die Alpine Rettung über verschiedene Spezialisten wie Hundeführer für Lawinen (LW) und Geländesuche (GS), Rettungsspezialisten Helikopterrettung (RSH) für Windenbergungen etc. Die Rettungsleute stehen mit viel Idealismus unentgeltlich das ganze Jahr zur Verfügung. Dieser Idealismus und Einsatzbereitschaft beeindruckt mich immer wieder an den Trainings und den Rettungseinsätzen. Ich bin überzeugt, dass diese Organisationsform diesem Spirit auch die nächsten 50 Jahre im Dienste von Verunfallten Personen im Gebirge weiter leben wird.

Andy Müller, Obmann

Agid

Il porscher agid a disgraziai ha secapiu da sesez ed ha adina funcziunau; dil temps dallas murias, dil temps da moviments guerrils, ils muments da disgrazias grondas, il mument d'ina persuna disgraziada, igl agid a personas jastras ed indigenas; quei tochen al di dad oz.

Da temps passai fuva ei caussa dalla cuminonza, oravontut dils umens da gidar en cass da basegns. Ei vegneva gidau suls confins da mintga vischnaunca ora. Ei regeva ina solidaritad grondiusa. Oz ei quei buca midau. Igl agid secapescha da sesez, era ord vesta da nossa tenuta cristiana.

Tgei patratgs ein vegni fatgs igl onn 1967 a caschun dalla fundaziun dalla Colonna d'agid Tujetsch? Il svilup cuntinuau dil turissem dapi l'entschatta dils onns 1960 e quei stad ed unviern, ha era purtau dapli accidents ellas muntognas. Per saver gidar ils disgraziai ei l'idea naschida da fundar in'uniun per porscher in agid organisau e professional.

L'entschatta

Pader Placi a Spescha, senza dubi igl emprend alpinist da nos cuolms, ha scuvretg all'entschatta dil 19avel tschentaner nossas muntognas ed aviert quellas alla populaziun sco ina part dil spazi da viver natural e buca sco ils carstgauns vesevan per gronda part sco in mund pleins da misteris e da tema.

Cul carschament digl interess ed in cert turissem en nossas muntognas ein era ils accidents ed ils spari carschi. Da 1900 naven ha quei moviment priu tier. Numerusas disgrazias ein documentadas fetg bein. Aschia ei in schabetg, quel digl onn 1932, descrets detg bein. Quater marcadonts da purschals ein serendi cun lur buordis da purschals sur la Mittelplatten. L'auter di ein ils dus marcadonts turnai a casa, denton buca ils dus gidonters che vevan giu previu d'encurir ragischs d'ansauna ed ir dalla val giadora per magliar péra. Quei ha alarmau gl'entir vitg da Rueras ed ina colonna d'agid ei seformada. La caussa ei ida ora en bein, vesend l'auter di ils umens dalla colonna a vegnend ils dus spari dalla Val Maderana siado.

Foto da Gustav Walty ch'illustrescha la bravura.

Davon da seniester: Gion Battesta Giger, Christian Berther-Rhyner, dr. Christian Huonder, Gion Criosost Monn. Enamiez da seniester: Pius Monn, Alfons Hitz, Battesta Caduff, Giachen Fidel Cavegn, Sep Martin Monn, Christian Cavegn, Franzestg Berther, Stiafen Caduff. Davos da seniester: Leci Brugger, Gion Antoni Monn, Toni Hitz, Victor Berther, Sep Antoni Giossi

Entochen 1967

Igl onn 1925 daventa Cristian Berther-Rhyner commember dalla Secziun Péz Terri ed obtegn ton sco la funcziun da responsabel ella Val Tujetsch. Plitard suon-da Battesta Giger en quella funcziun. Cun l'entschatta dils onns 1940 ha Alfred Decurtins surpriu la responsablada en caussa survetsch d'agid e naven digl onn 1949 ei lu Felici Monn cau dalla colonna. El ha tgamunau quella fuorma da colonna d'agid entochen 1967.

Enteifer quels onns ein numerus cass da disgrazias succedi. Aschia:

1948 Encuretg in um silla senda dil Pass la Crusch.

1949 Anflau in disgraziau pèr 24 dis suenter il schabetg sil Pass la Crusch.

1950 Anflau scolast Giusep Beer, morts d'ina daguota, ella costa dil Tgom.

1951 Neiv gronda. Anflau Gion Giusep Giossi ella lavina da Selva e segidau tier l'evacuaziun dils habitonts.

Da seniester: Valentin Levy, Paul Berther, Ignazi Schmid, Pius Condrau, pilot, schurnalist, Felici Monn, polizist Cavegn

1962 Gidau tiel spindrament da treis mattatschas curdadas en ina sfendaglia al Péz Tgietschen.

1965 Gronda acciun da spindrament dils otg battasendas da Horgen ed Oberrieden che fuvan bloccai entras las nevadas ella Tegia digl Etlzli. Per l'emprema ga ei Sedrun staus el center dallas medias svizras. La televisiun ha rapportau directamein da Sedrun. Quasi tuttas gasettas ed illustradas han rapportau. Tier quei eveniment han biars Tuatschins viu per l'emprema ga in helicopter en acciun.

1967 Agid tiegl accident da lavina a Muschaneras cun la mort da tschun luvriers talians.

Il davos cass han motivau ils responsabels da fundar la Colonna d'agid Tujetsch cun glieud indigena e staziun d'agid ella val.

Historia dil Spindrament Alpin Svizzer

Entochen la mesadad dil 19avel tschentaner ein ils cuolms vegni ascendi ord motivs scientifics. Cul turissem dils Engles semida quei; reiver els cuolms daventa in sport. La pli gronda part dalla populaziun svizra veva plitost in patertgar negativ pertuccont il spindrament da disgraziai entras il maun public. Il Club Alpin Svizzer entscheiva naven da 1901 cun l'organisaziun d'in survetsch da salvament. El fundescha staziuns da spindrament. 1910 existevan gia 49 staziuns principalas e 9 parzialas. Il CAS instruescha e s'engascha per la prevenziun. Bia peisa dat el sil spindrament dils agens commembers e commembras. - Il survetsch da spindrament resta onns ora ina caussa dil Club alpin, schegie che dapli buca commembers/as vegnan spindrai. Quei ei il motiv principal dalla fundaziun dalla Societad Spindrament Svizzer entras igl CAS e la REGA.

La fundaziun dalla Colonna d'agid Tujetsch

La carschen da schabetgs, mo era l'abdicaziun da Felici Monn sco cau dalla colonna, ha motivau da fundar in'atgna colonna d'agid per la Val Tujetsch. Quei ei succediu ils 27 da november 1967. Ils artechels 1 e 2 preciseshan: «La Colonna d'agid Tujetsch, Sedrun ei suttaposta alla Secziun Péz Terri ed al Club Alpin Svizzer. Intent dalla colonna ei da purtar agid a disgraziai en las muntognas. Igl agid a personas jastras ed enconuschantas vegn purtaus sin giavisch da parents, amitgs ni anfladers da disgraziai.»

Spels commembers e commembras dalla suprastonza han oravontut ils caus dalla colonna, ils cussegladers dalla Secziun Péz Terri, ils instruiders ed ils schefs da material purtau gronda responsabladad supplementara. Al tgamun ein las elecziuns e midadas succedidas nuninterruttamein entochen al di dad oz.

Il material ei ina part essenziala per saver exequir endretg la lavur d'agid e spindrament. All'entschatta ei stau da sbatter per las finanzas. La vischnaunca e las uniuns turisticas sustegnan mudestamein. Igl emprem survescha la remisa da Vigeli Monn-Schmid sco magazin e dapi 1971 in local en casa da scola a Sedrun.

La necessitad, igl engaschi dalla colonna vegn remuneraus 1971/72 cun in sustegnin finzial entras las uniuns turisticas e vischnaunca. Las entradas da quei onn mun-

tan 3182 frs. ed il material vegn valetaus cun 5000 frs. Il svilup cloma gia igl onn 1974 midadas da statutas che pertuccan ils funcziunaris.

L'impurtonza d'in bien contact cun las autras organisaziuns d'agid ei dapi la fundaziun stada essenziala per l'uniun. Enteifer la val ei la collaboraziun culla Uniun samaritana Tujetsch vegnida tgirada dapi l'entschatta. Igl onn 1974 han ils schefs d'agid dallas secziuns CAS dil Grischun reponderau la situaziun dil survetsch d'agid alpin. Aschia nescha l'idea e l'introducziun d'in survetsch da pichet durant las sesiuns.

Il svilup dils schabetgs, il svilup sil sector dil material e la tecnica insumma, promovan e professionaliseschan la Colonna d'agid Tujetsch. Ella vegn moderna ed efficienta e survescha alla populaziun indigena, sco era al svilup turistic, per cumplescha cuntentientscha da tuts.

Il svilup sil sector da material, ha adina pretendiu midadas e modernisaziuns. Gl'onn 1976 retscheiva la colonna material dil comite central, aschia: 3 cazzolas a maun, 2 schirellas per seolver, 5 sughets per seligiar en, 2 sugas da 30 meters per reiver sin la pezza, ina stgeina per fixar gl'entir tgiarp ed in sez-Grominger.

Las nevadas digl onn 1975 han pretendiu pulitamein dalla colonna sco era dallas autoritads communalas. Aschia ei il patratg semadiraus da fundar in stab da crisa permanent, quei ord motiv d'ina buna coordinaziun enteifer las organisaziuns d'agid e support.

Mintg'onn vegn dau gronda peisa alla instrucziun dils commembers e commembras. Quella succeda pil pli ella val, mo era enteifer la regiun. Ils protocols plaidan d'in bien engaschi e d'in grond interess davart dils commembers/as e dils instructors.

Il rapport annual dil cau dalla colonna enumerscha mintg'onn il diember da schabetgs, aschia igl onn 1981 cun 11 cass ed igl onn 1982 ha ins stuiu clamar 12 ga il helicopter.

Duront ils 50 onns d'existenza ei la Colonna d'agid Tujetsch s'engaschada pil carstgaun en miseria intragliauter treis gadas ad onn, en 50 onns rodund 150 gadas.

Ils officials

Ils officials ed ils commembers/as activs/as digl onn giubilar 2017 resortan entras scartira grassa.

Presidents

Beareth Gion, Cavegn Gerold, Decurtins Hans, Decurtins Silvio, Lutz Vitus, **Müller Andy**, Schmid Ignazi.

Actuars

Berther Alfred, **Berther Clau**, Berther Conrad, Berther Flurin, Demund Alfons, Monn Andreas, Schmid Franz.

Cassiers/as

Berther Paul, Caduff Ignazi, Cavegn Rudolf, Decurtins Judith, Deragisch Primus, Giossi Rudolf, Monn Rusina, **Solèr Severino**.

Revisurs/ra

Berther Carli, Berther Florian, Caduff Benedetg, Curschellas Werner, Cavegn Aluis, Decurtins Hans, Deflorin Leci, Giger Boris, Hendry-Levy Vigeli, Monn Martin, Monn Rusina, Schmid Marcus, **Wieland Wendelin**.

Caus da material

Albin Giusep, Berther Paul, Berther Pius, Caduff Ignazi, **Loretz Rafael**, Lutz Vitus, Monn Gion Giachen.

Caus colonna

Decurtins Silvio, Schmid Ignazi, Lutz Vitus, **Müller Andy**.

Vicesparsuras

Beareth Reto, Cathomas Toni, Loretz Franz, **Lutz Benjamin**.

Instructors

Hendry Sep, Loretz Franz, **Honegger Bruno**, **Müller Andy**, **Berther Aldo**, Hilfiker Roland, **Fischbacher Andreas**.

Commembers e commemoras

(tenor cudischs da protocols)

1967 – 2017

Albin Giusep, Bass Quirin, Berther Flurin, Bearth Georg, Bearth Gion, Bearth Reto, **Berther Aldo**, Beer Tumaisch, Berther Alfred, Berther Barclamiu, Berther Baseli, Berther Bruno, Berther Carli, **Berther Clau**, Berther Conrad, Berther Cuno, Berther Emanuel, Berther Felici, Berther Flurin, Berther Florian, Berther Giachen Antoni, Berther Ignazi, Berther Marcel, Berther Paul, **Berther Pius**, Berther Placi, Berther Roger, Berther Sep Lurenz, Berther Simon, Berther Stiafen, Berther Teo, Berther Tumaisch, Berther Ursin, Berther Vigeli, Brugger Leci, Caduff Benedetg, Caduff Ignazi, Caduff Marcel, Caduff Rest Mathias, Cathomas Adrian, **Cathomas Toni**, Cathomen Leci, Cavegn Aluis, Cavegn Carli, Cavegn Ewald, Cavegn Franz, Cavegn Gerold, Cavegn Giachen Carli, Cavegn Gino, Cavegn Gion, Cavegn Marcus, Cavegn Marcel, Cavegn Pius, Cavegn

Rinaldo, Cavegn Rudolf, Curschellas Damian, Curschellas Luis, Curschellas Werner, Decurtins Hans, Decurtins Judith, **Decurtins Silvio, Decurtins Simon**, Deflorin Benedetg, Deflorin Giachen, Deflorin Gabriel, Deflorin Leci, Deflorin Tumaish, Demund Alfons, **Deragisch Adrian**, Deragisch Daniel, Deragisch Ivo, Deragisch Primus, Ellenberger Bea, **Fischbacher Anderas**, Flury Eugen, **Giger Boris**, Giger Nathan, Giossi Alexi, **Giossi Iso**, Giossi Rudolf, Giossi Tadeus, Giossi Teofrid, Giossi Vigeli, Graf Werner, Groth Karl, **Hendry Giancarlo**, Hendry Pius, Hendry Roman, Hendry Sep, Hendry Tino, Hendry-Levy Vigeli, Hendry Vendelin, Hilfiker Roland, Hitz Edgar, **Honegger Bruno**, Huonder Giusep, Hüssy Peter, Jacomet Hans, **Loretz Dario, Loretz Franz, Loretz Mauro, Loretz Rafael, Lutz Benjamin, Lutz Vitus, Monn Andreas**, Monn Alfred, Monn Benedetg, Monn Claudi, Monn Ervin, Monn Gabriel, Monn Gion Giachen, Monn Giusep, Monn Guerino, **Monn Martin**, Monn Otmar, Monn Rico, **Monn Sep Aluis**, Monn Stanis, Monn Toni, **Müller Andy, Muscas Sandro, Nufer Gian-Reto, Riedi Gian**, Sager Toni, Scherrer Walter, Schmid Alfred, Schmid Ignazi, Schmid Marcus, Schmid Emilia, Schmid Franz, Schmid Rinaldo, **Schmid Ursin, Solèr Severino**, Soliva Testa, Stiefenhofer Pascal, Stümpfig Michael, Valier Tumaish, Valier Stiafen, Venzin Dosi, Venzin Venanzi, **Wieland Vendelin**.

25 onns e cuntinuaziun

Il 25 da fenadur 1992 han ils responsabels envidau la populaziun a Nalps/Plaun Schlaus per festivar il giubileum da 25 onns existenza dalla colonna d'agid. Differents posts da reiver per affons e carschi han contribuìu sco purschida festiva tut speciala. Schizun la REGA ei stada dalla partida cun ina demonstraziun da salvament. – Sunter in engaschi da 25 onns sco cau dalla colonna remetta Ignazi Schmid siu uffeci. Ad el vegn engraziau per tuts survetschs en favur da disgraziai e blessai. - 1993 ei la colonna vegnida clamada 5 gadas e las acziuns han cuzzau 114 uras cun 27 commembers. – Ina midada dallas statutas ei stada necessaria igl onn 1993. – La Secziun Péz Terri oblighescha all'elecziun d'in viceparsura. Sco emprem en quei post vegn Franz Loretz eligius. – Il sistem da pichet ch'ei dapi 1974 en funcziun vegn remplazzaus cul pager. – 2008 vestgadira pils commembers dalla colonna d'agid – 2009 midada dallas statutas digl onn 1993. – Igl onn giubilar 2017 dumbra la colonna d'agid 26 commembers.

Las radunonzas sepassan el ritmus e cuntegn usitau. Il cau da material gioga ina fetg impurtonta rolla. Il material ei essenzials e munta segirtad per tuts pertuccai. Quel sto e duei vegnir actualisau tenor il svilup tecnic sin quei sector.

Cuors e purschidas divertentas pils commembers serepetan atras tut ils onns. La tgira dalla scolaziun ei adina stada ina finamira essenziala dils responsabels. La responsabladad che tut funcziuneschi en in seracass ei gronda e pretenda ina continuada scolaziun ed adattaziun era dil material. La tgira dalla cuminonza dils commembers e commembras ei medemamein vegnida cultivada adina puspei cun las pli differentas purschidas. Ina cuminonza da tal gener che s'engascha pil carstgaun en miseria ei d'enorma impurtonza. Quei han ils responsabels tgrau, beinsavend ch'ils commembers/as duegien formar ina ferma structura sociala. Igl agid en seracass ei buca adina sempels. Il commember vegn cunfruntaus cun schabetgs e maletgs che san ir a funs ed a cor.

Agids, retschercas e salvaments

El decuors dils 50 onns existenza dalla Colonna d'agid Tujetsch ei quella vegnida clamada rodund 150 gadas, pia intragliauter 3 gadas ad onn. Cun tgei cass la Colonna d'agid Tujetsch ei stada cunfruntada ils davos 25 muossa la suandonta enumeraziun cuorta dils cass.

Ils eveniments dils davos 25 onns che han clamau la Colonna d'agid Tujetsch

1992 In giuven da 16 onns croda duront in exercezi da notg sur in precipezi a Sumsassi giu el Rein. Spindrau el cun diversas blessuras. - Ina dunna rocla cun scarsola sut Giuv. Ella sto vegnir transportada cun heli a Cuera. - Anflau ina persuna negada el lag da fermada giu Las Rueras. - Sil glatscher dil Borel rumpa in um in calun e sto vegnir sgulaus el spital. - Ina dunna croda sil glatsch ella Gallaria sur Tschamut. Cun ina greva ruttadira sto ella vegnir transportada a Glion.

1993 In cavacristallas sedisgraziescha mortalmein en Cavradi. - Ina scolara rocla cun la scarsola e croda sper Giuv giu el Rein da Giuv. - In auto croda la notg sur la via da Cavorgia giu. Quel vegn anflaus per la damaun. La retscherca dil manischnunz surpren la colonna d'agid ed anfla igl um morts sut ina plonta.

1994 Dus cass d'alarms falli. – Accident d'ir cun skis da notg. La blessada vegn transportada cun ina ruttadira a val. – Damai che skiunzs da turas retuornan buca en tegia, vegn dau alarm. Ils spari vegnan anflai e menai a val. – Entras ina fallida informaziun vegn tschercau in um ella vischinonza dalla Tegia alpina Badus. – El contuorn dil Lai Alv vegn encuretg ina famiglia ch'ei buca returnada ad uras el hotel. Da mesanotg annunzia igl ustier l'arrivada dalla famiglia che veva suenter la spassegiada aunc fatg ina excursiun cun auto.

1995 Encuretg ina persuna ed anflau ella sauna e tafra ella Tegia da Caschlè.

1996 In camiun nevius en sill'Alpsu drova agid. – Ina scola ei ida a pastuir a Curnera.

1997 Ina dunna ha rut ina comba el territori da Cavradi. – Ina lavina rumpa ora al Péz Pazzola. Ina persuna ha en consequenza piars la veta in meins pli tard. – In aviun ei cupitgaus egl Uaul Cavorgia. Quater personas han piars la veta. – Encuretg ina persuna indigena el territori da Val Val, l'auter di anflau ella morta. – Neu da Cavradi vegn in clom d'agid. Il helicopter spendra ina persuna.

1998 Ina lavina sederscha a Val Val el territori da skis. Ei vegn sondau ed encuretg cul tgaun. Per cletg vegn anflau negins disgraziati. – Péz Cavradi: Treis personas ein vegnidas en ina lavina. Ellas han saviu sedeliberar e clamar agid.

1999 A Bugnei ina lavina cun negins disgraziati. – A Niregl vegn encuretg cun tgaun e cun sondar. Per cletg negins disgraziati. – A Maighels dat ei in alarm falliu d'ina lavina. – Cavradi: In cava-crapa austriac ei seruclaus e seblessaus. Il spindrament succe-da entras la REGA. – A Pardatsch vegn spindrau in pur ch'era blessaus. – In auter pur ch'era seblessaus a Curnera vegn transportaus sul lag.

2000 Ina femna che veva ina ruttadira d'ina comba vegn transportada da Maighels tochen l'Alp Tschamut.

2001 Ina lavina sederscha giu dil Calmut sur la Via cantunala ora. Per segirtad vegn encuretg cul tgaun ed anflau negin. – A S. Brida succeda in accident mortal. – Sin l'Alpsu vegnan treis personas spindradas ord ina lavina.

2002 A Nalps succeda in accident mortal.

2003 Spindrament giu dil Péz Pazzola. – Accident mortal cun auto a Garmischeras. – Spindrament sil Péz Mâler. – Encuretg ina dunna indigena ed anflau ella enta Strem/Bauns morta ell'aua.

2004 Encuretg in bab cun in affon sil Pass Tagliola che eran i a pesca. Eran sin via a casa.

2005 Spindrau duas femnas ch'eran sepiarsas.

2006 Spindrau entras la REGA ina grupp sil Vanatsch. Il menader ei vegnius en ina lavina e piars la veta. - Ina grupp ei vegnida en ina lavina sin Tschamut sper las gallarias. Ina da quellas persunas ei vegnida satrada, denton spindrada e lu transportada el spital. - Giu la Punt da Surrein vegn liberau ina persuna e transportau quella cun la REGA el spital a Cuera, plinavon duas persunas cugl auto da malsaus a Glion.

2007 In cavacristallas ei sedisgrazias mortalmein en Cavradi.

2008 Duas persunas ein vegnidas spindradas entras la REGA giu dil Péz Pazzola ed il medem onn ein aunc duas persunas vegnidas salvadas giu dil Tgom.

2009 Tschun persunas ein vegnidas surpridas da nevada silla Tegia dil Badus. Ellas ein vegnidas tochen giu ellas tegias dall'Alp Tschamut e stai leu sur notg. L'auter di ha la AirGrischa transportau ellas el segir. - La colonna d'agid ha spindrau 7 persunas el territori dil Péz Pazzola, per part eran quellas vegnidas en ina lavina ed ina persuna blessada. - La Colonna d'agid Tujetsch enquera ina persuna sparida ed anfla ella en Val Val grev blessada. El spital miera quella.

2010 Sin in alarm falliu vegn encuretgi ina persuna en Val Curnera. - Naven dalla Tegia dil Cadlimo vegn in pazient transportaus a maun tochen sil fil e suenter vegn el sgulaus culla REGA el spital.

2012 Sil Cuolm ella Plaunca Liunga ei vegniu giu ina lavina. Ei vegn encuretgi cun helicopter e tgaun ed anflau neginas persunas. - Sin Tschamut ei vegniu giu ina lavina ella Via dalla Staziun.

Per cletg vegnan neginas personas anfladas. – Ina lavina en Val da Stiarls ei vegnida giu sin pista e per cletg cuvretg negin. – Ina vacca ha stuschau ina femna el Run a Valtgeva. Ella ei vegnida spindrada cun la REGA.

2013 Ina lavina sederscha sillas Gallarias da Tschamut ed ina dunna sedisgraziescha. – In um croda suls Bauns da Strem e sedisgraziescha. – In um retuorna buca d'ina tura el territori Alpsu. L'auter di vegn el anflaus. – Treis personas vegnan ella notg sil Stavel da Nuorsas en Val Nalps ed anflan buca la via. Duas personas dalla colonna d'agid meinan ellas saunamein a casa.

2014 La Colonna d'agid Tujetsch enquera dus viandonts bloccai en Curnera per eruir lur posiziun per char spindrar els entras la REGA. – Dus skiunzs da turas ch'ei vegni durant l'ascensiun a Tschamut ella notg vegnan spindrai cun heli.

2015 In alpinist cun gianellas, che veva bivacau sil Cavradi, sa la damaun, muort stemprau, buca pli returnar. L'evacuaziun dalla persuna succeda cun empalar el ella Tegia da Maighels. – Egl Uaul da Rosas succeda la tscherca d'ina persuna e plitard il salvament dil disgraziu. – La colonna d'agid vegn clamada enta Nalps per la tscherca d'in affon. – Dus viandonts piardan la via da descensiun giu dil Péz Pazzola en direcziun Val Gierm e van a pastuir.

2016 Ina lavina sederscha al Péz Badus e cuvier a quater personas. Observaturs vesan silsuenter mo duas personas e cloman agid. Tier l'arrivada dil helicopter fuvan tuttas quater personas en veta. – Muort la bova dalla Val Strem vegnan treis casas evacuadas. – In persuna ei bloccada ella Pulanera. – La colonna segida cun salvar la rauba sternida entras in accident silla Via Alpsu. – Entras in accident da traffic silla Via Alpsu sespiarda il manischnun el vonn dil Rein.

Davos tut quellas indicaziuns cuortas schai pil pli bia tragica, bia dolor e tristezza. Carstgauns ein morts, ein grev blessai, tementai e schoccai. Parents ed enconuschents ein consterni. Era ils commembers dalla colonna d'agid vegnan buca schanegiai e ston vegnir a frida cul viu e sentiu. Per quei grondius engaschi pil concarstgaun, per nus, merettan els ina speciala renconuschientscha.

Tut quels che han ina ga ni l'autra astgau retscheiver agid dalla Colonna d'agid Sedrun-Tujetsch, engrazian da tut cor e giavischan vinavon la forza, il plascher da s'engaschar vinavon pil carstgaun en miseria en nossas bialas muntognas.

Activitads

Cheu ina schelta d'activitads dils davos decennis, biaras da quellas serepetan mintga onn:

Viseta ad Erstfeld – cuors d'unviern e cuors da stad - cuors da lavinas – cuors da Barryfox – cuors da reiver per affons – aspiraziun e massascha dil cor – nuvs, segirar e reiver – cuors da spindrament – cartas e cumpass – turas da reiver – cuors regional – cuors a Morteratsch – cuors da lavinas a Tavau – cuors culla secziun sil Furca – cuors da lavinas al Sustenhorn – cuors d'encurir – cuors cantunals – cuors da reiver per affons – cuors da reiver cun famiglias – demonstraaziun il di dalla portas aviartas dalla NEAT – grillada cun famiglias – cuors sin glatsch – tura silla Planurahütte - curtin da reiver - excursiuns alpinas – fiasta dil vitg Rueras – fiasta dalla val - cuors d'emprem agid – spindrament giud la sutgera – senda da reiver sil Pinut/Fidaz – reparatura vid crusch-caplutta s. Bistgaun – lavur cumina – tgauns da lavinas

Disgrazias ella val

La val ei vegnida colonisada avon l'entschatta dil 10avel tschantaner. Disgrazias han accumpignau il Tuatschin atras tuts tschantaners. Las empremas notizias ein d'anflar el vegl anniversari da 1456. - Schabetgs guerrils ein da nudar igl onn 1333 culla lutga guerrilla sil Pass Alpsu. Lu ils sgarscheivels schabetgs digl onn 1799 culs Farnzos han traversau la val. Ils blessai en Tujetsch ed a Mustér, sco era a Rehanau han basignau igl agid e support dalla populaziun. – Ils gronds plazzals da lavur enteifer las scheinas dalla val han caschunau disgrazias, morts e blessai. Atras ils tschantaners ein quei la construcziun dil casti a Putnengia, la construcziun da tuttas baselgias e capluttas dalla val, la construcziun da vias e punts, la construcziun da baghetgs, casas, chischners, tegias e bia auter; la construcziun dallas ovras hydraulicas (22 morts) ed il tunnel per la transversala dallas alps cun otg morts.

Ina survesta

avon 1600	Entras las murias da 1558, 1568, e 1584/85 mieran 1600 persunas.
1600-1700	Duas pestilenzas cun 140 morts. Ella lavina vegnan duas persunas. Tschun persunas mieran entras autras disgrazias.
1700-1800	105 persunas anflan la mort, da quei 81 persunas en lavinas.
1800-1900	89 morts da disgrazias, da quei 69 en lavinas.
1900-2016	188 disgrazias cun 72 morts e 14 morts en lavinas.

In schabetg digl onn 1996

„Da neiv mass jeu mai quella senda“! Ina grupp da 41 affons serendan cul tren sil Pass Alpsu. Da leu spassegian els viers Maighels passan la tegia dil Club Alpin e prendan en mira la senda direcziun Lag da Curnera. Las relaziuns ein schliatas – dis avon veva ei bishchau! Allas treis surpassa ina scolara e sto vegnir menada e sustenida e purtada dils scolasts. La senda dil Rotenberg ora vegn pli teissa – ils em-prens affons teman e bragian. El funs ramura il Rein da Maighels. La grupp sespiar-da. Las marcaziuns ein cuvretgas cun neiv. Ils affons vulan turnar anavos. Dus scolasts retuornan per clamar agid ella Tegia da Maighels. Sin via entaupan els il cautegia che alarmescha immediat la REGA.

Nov gadas sto il pilot sgular cun affons si ella tegia. La notg passentan els leu. L'auter di serendan els a Tschamut, quella ga per senda segira! La reacziun dil caucolonna: „Per cletg han ils menaders reagau endretg. In tschancun plinengiu havein nus gia stuiu salvar morts.“ Il cautegia: „Aschia enzatgei havein nus aunc mai giu.“ Ils affons han puspei saviu rir ed ein exprimi en quei senn: „Quei ei stau in bellezza camp.“

Fontaunas

- Archivalias dalla Colonna d'agid Tujetsch egl Archiv communal Tujetsch ellas scatlas 40A e 40B el sectur 21. Cultura
- Tuts protocols, cudischs da quen e rapports presidials
- Actas da seracass cun rapports
- Artechels da gasettas
- Cronica Colonna d'agid Tujetsch 1967 – 1992 da Toni Berther; Camischolas/Cuera
- Fotografias: Archiv communal Tujetsch, Colonna d'agid Sedrun-Tujetsch
- <http://www.historia-tujetsch.ch/de/turisse/colonna-d-agid-tujetsch>

Ediziun

- Colonna d'agid Sedrun-Tujetsch, 2017
- Impaginaziun: Claudi Monn, Stamparia La Tuatschina, Sedrun,
- Stamparia: Stamparia La Tuatschina, Sedrun
- Redacziun: Tarcisi Hendry, Sedrun/Gian Reto Nufer, Rueras

